

แนวทางการปรับตัวของชาวประมงทะเลไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

Adaptation Guidelines of Thai Fishermen Under
the Blue Economy Concept

อรวรรณ อินสตุล สันหนัฐ จักรภัทรวงศ์ สืบสวัสดิ์ วุฒิวรดิษฐ์¹

Orawan Insatool, Sunhanat Jakkapattarawong, Suebsawad Vuttivoradit¹

Received: Jan 30, 2023 Revised: Nov 13, 2023 Accepted: Nov 23, 2023

¹ อาจารย์ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร 10300

* Corresponding author: Email address: seatiger.o26@gmail.com

บทคัดย่อ

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล การจะขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน สังคม ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต การบริโภค ที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืน มีความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ Sustainable Development Goals: SDG 14 Life below water เป้าหมายที่ 14: อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากที่ผ่านมามองเห็นได้ว่าประเทศไทยของเรามีการใช้ทรัพยากรทางท้องทะเลเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ในปริมาณมากทั้งการประมง การเดินเรือ การขนส่งรวมถึงด้านพลังงานจากพืชน้ำมัน ก๊าซและเชื้อเพลิง และจำนวนรายได้ที่ได้มาจากผลประโยชน์ทางทะเลยังคงตกอยู่ในมือของประชาชนชาวไทยเพียงส่วนน้อย อีกทั้งการใช้ทรัพยากรเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน การดูแลรักษาหรือไม่คำนึงถึงการทำอะไรให้ทรัพยากรทางทะเลยังคงอุดมสมบูรณ์ สามารถใช้ได้ประโยชน์ได้จนถึงประชาชนรุ่นถัดไป ความท้าทายที่สำคัญที่สุดของเศรษฐกิจสีน้ำเงินคือ “ความยั่งยืน” บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางการปรับตัวของชาวประมงทะเลไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ดังนี้ 1) ส่งเสริมการทำประมง โดยการควบคุมดูแลและพัฒนาการประมงขนาดเล็กเพื่อให้มีศักยภาพและสามารถทดแทนการประมงขนาดใหญ่ได้บางส่วน จะทำให้ผู้ประกอบการในประเทศมั่นใจได้ว่าผลผลิตที่จับได้จากการประมงขนาดเล็กจะถูกบริโภคโดยมนุษย์ ไม่ได้ถูกนำไปทำเป็นอาหารสัตว์ 2) การสนับสนุนของประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากร โดยการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากร การดูแลทรัพยากร และรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ของตนเอง 3) การส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง 4) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อดูแลและรักษาผลประโยชน์ทางทะเลและชายฝั่ง 5) การส่งเสริมภาคประชาชนให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงการนำหลักการความยั่งยืนมาประยุกต์ใช้กับอาชีพหรือธุรกิจที่ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางท้องทะเล 6) สร้างการมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจสีน้ำเงิน โดยการเน้นชาวประมงให้มีส่วนร่วมในด้านการลดมลพิษทางทะเล อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ ส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไม่ทำประมงผิดกฎหมาย และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี

คำสำคัญ : แนวทางการปรับตัวของ, ชาวประมงทะเลไทย, แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

Abstract

The Blue Economy Concept is economic and social development, along with considering the impact on the marine environment. Driving this concept requires cooperation from all sectors, government, private, people, and society in changing production and consumption behaviors to help conserve marine and coastal resources to be sustainable and socially responsible. This concept is consistent with the United Nations Sustainable Development Goals: SDG 14 Life below Water: Sustainable Conservation and Use of the Oceans, seas, and marine resources for sustainable development. In the past, our country used marine resources for exploitation in large quantities, including fisheries, maritime, transportation, and energy from gas and fuel. In contrast, maritime interests remained in the hands of a minority of Thai people. Moreover, the use of resources is irrespective of sustainability; maintaining or not considering how to keep marine resources abundant can be used until the next generation. The most crucial challenge of the Blue Economy is “Sustainability.” Therefore, there are guidelines for adjusting Thai fishermen under the blue economy concept as follows: 1) promote fishing by regulating and developing small-scale fisheries to have potential and partially replace large-scale fisheries. This will ensure domestic consumers that produce caught in small fisheries will be consumed by humans and not be used to make animal feed, 2) support of people and communities in resource management by promoting and supporting the participation of people and communities in resource management, resource stewardship, and maintaining the environment in their area, 3) promotion and dissemination of knowledge on marine and coastal resource management, 4) integration of interagency cooperation to maintain marine and coastal interests, 5) encouraging the people's sector to learn and understand how to apply sustainability principles to their careers or businesses related to marine interests, 6) make participation in the blue economy by emphasizing on fishermen contribution in reducing maritime pollution, conservation and restoration of ecosystems, promoting ecotourism, stop IUU fishing, and sufficiency utilization of resources.

Keywords: Adaptation guidelines of Thai marine fishermen, the Blue Economy Concept

บทนำ (Introduction)

เศรษฐกิจโลกในปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างทะเลและชายฝั่งเป็นอย่างมาก ทั้งในมิติทางด้านการค้าทรัพยากรธรรมชาติ อาหาร พลังงาน และการท่องเที่ยว ในทุกเวทีเศรษฐกิจมีการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาจากประชากรที่เพิ่มมากขึ้นประกอบด้วยความต้องการเชื้อเพลิงและอาหารที่เพิ่มมากขึ้นในอนาคต การสร้างความมั่นคงทางอาหารและการหาพลังงานทางเลือกจากแหล่งอื่น ๆ ได้ถูกหยิบยกเข้ามาอภิปรายในเวทีเหล่านี้ เพื่อนำประชาคมโลกไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับทะเลและชายฝั่งมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งที่ดำเนินกิจกรรมในทะเลและโดยรอบมหาสมุทร หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมทางทะเลและชายฝั่ง เช่น การผลิตพลังงานทดแทนนอกชายฝั่ง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำเหมืองในทะเลน้ำลึก และเทคโนโลยีชีวภาพทางทะเล เป็นต้น อุตสาหกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นำไปสู่โอกาสใหม่ๆ ในการเจริญเติบโตและก่อให้เกิดการกระจายตัวทางเศรษฐกิจมหาสมุทร (Ocean Economy) รัฐบาลถือเป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตดังกล่าว โดยมีบทบาทเป็นผู้กำหนดนโยบาย เช่น แผนพัฒนาทะเลแห่งชาติ ส่งผลให้ผู้ประกอบการทั้งในและต่างประเทศหันมาสนใจประกอบกิจการในทะเลและชายฝั่งในฐานะแหล่งทรัพยากรเดิมและแหล่งทรัพยากรใหม่มากยิ่งขึ้น

เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมีอาณาเขตพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 530,000 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นอาณาเขตทางทะเลประมาณ 320,000 ตารางกิโลเมตรหรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนพื้นที่ทั้งหมด มีจังหวัดที่ติดชายทะเลทั้งสิ้น 23 จังหวัด โดยส่วนมากเป็นจังหวัดที่อยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยที่มีอาณาเขตทางทะเลล้อมรอบทั้งด้านฝั่งทิศตะวันออกติดอ่าวไทยซึ่งชายฝั่งมีความยาวประมาณ 1,972 กิโลเมตร และฝั่งทิศตะวันตกติดทะเลอันดามันซึ่งชายฝั่งมีความยาวประมาณ 1,037 กิโลเมตร ซึ่งกองทัพเรือได้มีการประเมินยุทธศาสตร์ใน 10 ปีต่อจากนี้ พบว่า ผลประโยชน์ทางท้องทะเลของประเทศไทยจะมีไม่ต่ำกว่า 17.9 ล้านล้านบาทต่อปี โดยมีกิจกรรมการขนส่งทางท้องทะเลเป็นหลักและยังมีเส้นทางเดินเรือที่สำคัญทั้งสองฝั่งทะเล นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอีกมากที่รอการสำรวจ การพัฒนาและการนำมาใช้ในอนาคต [1] แต่ที่ผ่านมาประเทศไทยยังเล็งเห็นความสำคัญของผลประโยชน์ทางท้องทะเลไม่รอบด้านและมุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยงหรือเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมที่มีอยู่โดยไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์ การฟื้นฟูหรือการพัฒนาให้เกิดประโยชน์และเกิดมูลค่า ซึ่งในความเป็นจริงประเทศไทยสามารถสร้างมูลค่าทาง ท้องทะเลได้อย่างมหาศาล รัฐบาลหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลควรเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนา ปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน [2] อีกทั้ง ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและความสนใจกับการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลให้คงอยู่และมีความยั่งยืน โดยการกำหนดแผนงานที่มีความชัดเจนและสามารถกระทำได้จริง เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ตัวเลขมูลค่าทางเศรษฐกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจทางทะเลยังมีความคลาดเคลื่อน เพราะขาดการสำรวจอย่างเป็นระบบ และมีแบบแผน นอกจากนี้ยังขาดการดูแลให้กิจกรรมเหล่านั้นดำเนินไป โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ เศรษฐกิจสีน้ำเงินมีความสำคัญต่อประเทศกำลังพัฒนาที่มีอาณาเขตติดกับชายทะเล เนื่องจากสามารถนำทรัพยากรทางทะเลมาใช้ให้เกิดมูลค่าเพิ่มและสร้างผลประโยชน์ต่อประเทศได้ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นในการจัดการและเพิ่มผลผลิตที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของชุมชนนั้น ๆ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการสร้างงานและสร้างทุนทางสังคม รวมทั้งเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศกำลังพัฒนาอย่างแท้จริง แนวทางการปรับตัวของชาวประมงทะเลไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ชาวประมงทะเลไทยได้ตระหนักและมีส่วนร่วมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินนี้ นอกจากนี้ แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (The United Nations Sustainable Development Goals) กับเป้าหมายที่ 14 ชีวิตใต้ทะเล คือ Life Below Water อีกด้วย

เนื้อหา

ภูมิหลังการทำประมงทะเลไทย

ประวัติการประมงไทยโดยสังเขป

การประมงเป็นวิถีชีวิตของคนไทยคู่กับการกสิกรรมมาตั้งแต่เดิมนั้นการจับสัตว์น้ำจึงเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เริ่มจากวิธีง่ายๆ ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนโดยไม่ต้องใช้เครื่องมือใดเป็นพิเศษเหมือนในปัจจุบัน การทำประมงจะใช้วิธี จับ ตี แวง ตัก วิด เมื่อเห็นตัวสัตว์น้ำในชั้นแรก และต่อมาเริ่มมีการพัฒนาใช้วิธีการ ตัก ล่อ และประดิษฐ์เครื่องมือช่วยอย่างง่ายๆ จากวัสดุธรรมชาติ ตามแต่ลักษณะนิสัย และแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำนั้น ๆ การพัฒนาดังกล่าวได้เป็นไปตามยุคสมัยที่มีการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำ และการเรียนรู้ของทั้งมนุษย์และสัตว์น้ำเรื่อยมาซึ่งพอจะประมาณได้เป็นลำดับดังนี้ [3]

1. การประมงทะเลของไทยยุคก่อนการใช้สิ่งเคราะห์มาประกอบเครื่องมือประมง (ก่อน พ.ศ. 2495) ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเจริญยังกระจุกตัวอยู่ตามริมแม่น้ำสายใหญ่ๆ และปากแม่น้ำเหล่านั้น การคมนาคมระหว่างเมืองใหญ่ทางบกไม่สะดวกนัก ดังนั้นการเดินทางโดยใช้เรือเป็นพาหนะจึงเป็นการคมนาคมหลักของประเทศ การเดินทางและการขนส่งสินค้าจะอาศัยพาหนะเรือหรือที่เรียกว่า “เรือแม่” เป็นหลัก ร่วมไปจนถึงการส่งข่าวสารต่าง ๆ ด้วย ในระยะนี้การทำประมงเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งมีความต้องการทางการตลาดไม่สูงนัก และทรัพยากรสัตว์น้ำในยุคนั้นก็ยังอุดมสมบูรณ์ การทำประมงจึงใช้วิธีง่ายๆ เช่น ตัก จับ แวง ล่อ ด้วยมือ หรือเครื่องมือประมงแบบง่ายๆ ที่ประกอบขึ้นด้วยวัสดุจากธรรมชาติ ได้แก่ กิ่งไม้ ไม้ไผ่ ป่าน ปอ ด้ายดิบ เภาวัลย์ โยมะพร้าว อาทิตื่น แหเลน ฉมวก ตะขอ สุ่ม ช้างแลง ลี กระซอน ตะแกรง สวิง โพงพาง ไซชนิดต่าง ๆ และโป๊ะ เป็นต้น สภาวะสังคมยังมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ การค้าขายในที่ห่างไกลยังใช้วิธีการแลกเปลี่ยนผลผลิตของกันและกันเช่น ชาวประมงเอาปลาและเกลือไปแลกข้าวหรือผลไม้ และอื่น ๆ กับชาวนา ชาวสวน เป็นต้น

ในปลายยุคนี้ได้เริ่มมีการสำรวจและศึกษาเครื่องมือทำประมงของประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรก โดยกรมประมง ในปี พ.ศ. 2492 - 2493 และมีการสำรวจเครื่องมือทำการประมงประเภทน้ำเค็ม ผังมหาสมุทรอินเดีย (ทะเลอันดามัน) ของประเทศไทย โดย นายสนั่น ร่วมรักษ์ และ น.ท.สว่าง เจริญผล (รณ.) ([4],[5] และ การสำรวจเครื่องมือจับสัตว์น้ำประเภทน้ำเค็มในอ่าวไทย ปี พ.ศ. 2494 - 2495 โดย น.ท. สว่าง เจริญผล (รณ.) และนายประกอบ รอดโพธิ์ทอง [6] นับเป็นการเริ่มมีการบันทึกประวัติและการพัฒนาเครื่องมือทำการประมงของไทย เป็นช่วงเวลาที่มีการร่วมทำการประมงกับชาวต่างชาติ และเริ่มการพัฒนาประมงทะเลของประเทศไทยอย่างจริงจัง มีการรับเอาเทคโนโลยีจากต่างประเทศโดยมีชาวต่างชาติเข้ามาร่วมทำประมงในประเทศไทย ทั้งจากประเทศญี่ปุ่นและประเทศจีน ในรูปแบบของบริษัทร่วมทำประมง [7]

2. การประมงทะเลของไทยยุควิวัฒนาการเครื่องมือประมงจากวัสดุธรรมชาติสู่ใยสังเคราะห์ (พ.ศ. 2495 ถึง พ.ศ. 2505)

การประมงของไทยเริ่มมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและกว้างขวางในช่วงปลายศตวรรษที่ 24 (ปี พ.ศ. 2495) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการทำประมงร่วมกับต่างชาติดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่บริษัทญี่ปุ่นได้นำเครื่องมือประมงที่ประกอบขึ้นด้วยเส้นใยสังเคราะห์ “อวนไนลอน” (Nylon) ที่มีชื่อองค์ประกอบทางเคมีว่า Polyamide (PA) เข้ามาใช้ประกอบเครื่องมือประมงในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2497 [8]

วัสดุประมงประเภทไนลอนนี้ทำให้เครื่องมือประมงมีความทนทาน แข็งแรง และง่ายต่อการดูแลและบำรุงรักษามากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีประสิทธิภาพในการจับสูงขึ้นด้วย ในช่วงแรกนำอวนลอยไนลอนเข้ามาทำประมงปลาอินทรีและปลาผิวน้ำอื่น ๆ เช่น ปลาสลัด ปลาหมึก ปลาตาเดียว เป็นต้น จากนั้นเส้นใยสังเคราะห์ “อวนไนลอน” จึงแพร่กระจายไปยังอวนล้อม อวนลาก โป๊ะ โพงพาง และเครื่องมือประมงประเภทอื่น ๆ อย่างรวดเร็ว ผลจากการใช้เส้นใยสังเคราะห์มาประกอบเป็นเครื่องมือประมงทำให้การประมงไทยมีการพัฒนาตัวเครื่องมือและวิธีการทำการประมงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผลิตผลทางประมงของประเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตามไปด้วย ในยุคนี้อุตสาหกรรมสัตว์น้ำของไทยยังคงเป็นเพื่อการบริโภคในท้องถิ่น และภายในประเทศเท่านั้น สัตว์น้ำเป้าหมายยังคงเป็นปลาผิวน้ำ ปลาทุบ ปลาอินทรี ปลาสลัด ปลาหมึก ปลาตาเดียว และสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่ใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันยุคนี้ก็เป็ยุคที่เริ่มเปลี่ยนแปลงจากเครื่องมือประมงที่ เช่น โป๊ะ โพงพาง ที่ใช้แต่ดั้งเดิม ไปเป็นเครื่องมือเคลื่อนที่ อวนล้อม อวนลอย อวนลากมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นยุคเริ่มต้นของอวนลากหน้าดินในประเทศไทย โดยมีอวนลากคู่จากประเทศจีนเข้ามาทดลองทำประมงในอ่าวไทยเป็นครั้งแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2496 ถึง พ.ศ. 2503 แต่ในระยะแรกไม่ประสบความสำเร็จนัก (สันต์ บัณจุกุล, 2496) และต่อมากรมประมงได้นำอวนลากหน้าดินแบบแผ่นตะเฆ่จากประเทศเยอรมันเข้ามาทดลองทำการประมงในอ่าวไทย และประสบความสำเร็จ ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง [9]

3. ยุคการบุกเบิกของอวนลากหน้าดิน (พ.ศ. 2505 ถึง พ.ศ. 2515)

หลังจากการนำเครื่องมืออวนลากหน้าดินเข้ามาทดลองใช้ในอ่าวไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 จนได้รับความนิยมกันอย่างรวดเร็ว สถิติเรือประมงอวนลากเพิ่มจาก 99 ลำ ปี ในปี พ.ศ. 2503 เป็น 2,606 ลำ ในปี พ.ศ. 2508 [10] ในช่วงต้นของการบุกเบิกอวนลากหน้าดินในอ่าวไทยนี้ กรมประมงได้ต่อเรือสำรวจประมง

สำหรับพื้นที่ชายฝั่ง และทะเลลึก ในรูปแบบอวนลากแผ่นตะเฆ่ไว้ประจำสถานวิจัยประมงทะเลและหน่วยสำรวจแหล่งประมง ในชื่อเรือ “ประมง 2”, เรือ “กิตติขจร” และเรือ “ธนรัตน์” โดยเรือประมง 2 และเรือกิตติขจรรับภาระกิจการสำรวจแหล่งและทรัพยากรประมงในอ่าวไทย เรือธนรัตน์รับภารกิจสำรวจในพื้นที่นอกน่านน้ำไทยและทะเลอันดามัน (ในยุคนั้นสากลน่านน้ำภายในของประเทศจากชายฝั่งออกไปจนถึง 12 ไมล์ทะเล) เรือสำรวจทั้ง 3 ลำได้ปฏิบัติภารกิจทั้งสำรวจ และส่งเสริมเผยแพร่การทำประมงสมัยใหม่ให้แก่ชาวประมงในท้องที่ต่าง ๆ ของประเทศด้วย

4. ยุคเริ่มต้นการทำประมงโดยใช้แสงไฟล่อ (พ.ศ. 2520 ถึง พ.ศ. 2530)

ในอดีตการใช้แสงไฟในการทำประมงเป็นการใช้แสงไฟจากเชื้อเพลิงธรรมชาติ จากเปลือกต้นไม้และยางไม้ประกอบเป็นคบเพลิง ใช้เพื่อการส่องสว่างเพื่อทำการจับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นตัวได้เช่น ปู กุ้ง ปลาหมึก และปลาชนิดต่าง ๆ หรือไฟลูกใช้เพื่อเป็นสัญญาณบอกตำแหน่งของเครื่องมือประมงในทะเล และเรือเพื่อการสัญจรในเวลากลางคืนเป็นหลัก ต่อมามีการใช้ตะเกียงชนิดต่าง ๆ ซึ่งใช้เชื้อเพลิงเป็นน้ำมันก๊าด และแก๊สอะเซทิลีนจากสารประกอบแคลเซียมคาร์ไบด์ (Calcium Carbide หรือ CaC_2) ก็จะมีการใช้แสงไฟจากตะเกียงมาใช้ล่อสัตว์น้ำให้เข้ามารวมกลุ่ม แล้วใช้เครื่องมือประมงทำการจับต่อไป เช่น ยอกระดก ลอบกุ้ง สวิง และแหครอบปลาหมึก เป็นต้น ต่อมามีการใช้ตะเกียงจ้าวพาย (Pressure lamp) จึงถูกนำมาใช้กับเครื่องมือประมงที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเช่น อวนช้อน อวนยก อวนล้อม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กรมประมง [11] สรุปสภาวะทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลโดยทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณอ่าวไทยส่วนใหญ่ได้ถูกจับขึ้นมาใช้ประโยชน์จนเต็มศักยภาพการผลิตแล้ว โอกาสที่จะขยายปริมาณการผลิตของการประมงทะเลขึ้นอีกมีอยู่ค่อนข้างน้อย สำหรับฝั่งทะเลอันดามันยังมีโอกาสที่จะขยายตัวได้อีกบางพื้นที่ เช่น บริเวณไหล่ทวีป บริเวณที่มีระดับน้ำลึก และการประมงปลาทุ่นในบริเวณมหาสมุทรอินเดีย เป็นต้น ด้วยอาณาเขตของแหล่งทำประมงและทรัพยากรสัตว์น้ำจำกัด ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร และการขัดแย้งเรื่องแหล่งทำประมงมากขึ้น การประมงไทยในยุคนี้นี้จึงมีการบัญญัติกฎหมายประมงขึ้นเพื่อบังคับใช้มากมาย จนเกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชาวประมงเองก็มีการปรับตัวเพื่อแสวงหาแหล่งทรัพยากรที่หลากหลายมากขึ้น ตั้งแต่น่านน้ำภายในประเทศจนถึงการประมงระหว่างประเทศ และน่านน้ำสากล มีการทำประมงอวนล้อมปลาทุ่นในมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งนับได้ว่าเป็นการทำประมงขนาดใหญ่และยุ่งยากซับซ้อนที่สุด แต่ก็สร้างรายได้สูงมากเช่นกัน ภาครัฐบาลเองก็มีนโยบายมุ่งหาวัตถุดิบมาป้อนโรงงานปลาทุ่นกระป๋อง ซึ่งขณะนั้นมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมแปรรูปปลาทุ่นเกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างมาก ประเทศไทยส่งออกปลาทุ่นกระป๋องในลำดับต้นๆ ของโลก รัฐบาลได้ต่อเรือสำรวจประมงน้ำลึกขนาดใหญ่จำนวน 2 ลำ ได้แก่ 1) เรือสำรวจจุฬารักษ์ (FR.V. Chulabhorn) และ 2) เรือสำรวจมหิดล (FR.V. Mahidol)

ขณะเดียวกันองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAFDEC) ได้รับงบประมาณสนับสนุนส่วนหนึ่งจากรัฐบาลไทย ทำการต่อเรือฝึกรอบและสำรวจประมงน้ำลึกขนาดใหญ่อีกหนึ่งลำเพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจการประมง

ทะเลลึกของประเทศสมาชิกของศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ “เรือซีฟเดค” (M.V. SEAFDEC) เรือสำรวจ/ฝึกทั้ง 3 ลำ ติดตั้งเครื่องมือประมงหลัก ได้แก่ อวนล้อมปลาทุ่นสำหรับภาคเอกชนก็ได้ตั้งกลุ่มสหกรณ์ประมงทุ่นน้ำลึกไทย ทำประมงนอกน่านน้ำโดยการร่วมทุนของกลุ่มชาวประมง และได้รับการสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ (Soft loan) อีกส่วนหนึ่งจากรัฐบาล ซื้อเรืออวนล้อมปลาทุ่นน้ำเกาะวางจับน้ำประมาณ 1,800 กรอสตัน จากประเทศญี่ปุ่น มาทดลองทำประมงอยู่ประมาณ 5 ปี ใช้ชื่อเรือว่า “มุกมณี” ฐานปฏิบัติการอยู่ที่จังหวัดภูเก็ต ปฏิบัติการในมหาสมุทรอินเดีย แต่ไม่ประสบความสำเร็จอันอาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการภายในที่ไม่เป็นสากลจึงต้องเลิกไปในที่สุด

5. ยุคใส่ใจการทำประมงอย่างรับผิดชอบ (พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2556)

ผลจากการทำประมงจนเกินศักยภาพของทรัพยากรประมงในน่านน้ำไทยและใกล้เคียงในช่วงเวลาที่ผ่านมา ก่อให้เกิดผลสะท้อนกลับมากต่นชาวประมงและการประมงของไทยในด้านต่าง ๆ และเพิ่มความรู้แรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยได้เข้าร่วมรับรองข้อตกลงและแผนปฏิบัติการร่วมด้านการประมงกับประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การประมงเป็นเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศทั้งเพื่อการบริโภคภายในและเพื่อการส่งออก ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางภูมิประเทศและชีวภาพมาก จึงเป็นโอกาสอันดีที่สามารถเลือกใช้ทรัพยากรได้อย่างหลากหลายด้วย ดังนั้นการประมงของไทยจึงไม่สามารถจะคิด และดำเนินการวางแผนแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จได้โดยประเทศใดประเทศหนึ่งโดยลำพังได้ จึงมีการจัดประชุมร่วมกันของประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อร่างความตกลงร่วมและแผนปฏิบัติการด้านการจัดการประมงในภูมิภาคร่วมกันในการประชุม Millennium Conference ที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2544 (ค.ศ. 2001) ในชื่อ “ Fish for the People “ ซึ่งมีผลสรุปและแผนปฏิบัติการออกมาเพื่อให้ประเทศสมาชิกลงไปใช้เป็นหลักปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกันเพื่อการก้าวสู่การประมงอย่างยั่งยืนเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภูมิภาค โดยเน้นการกระจายอำนาจการจัดการประมง สิทธิการทำประมง สถิติการประมง และตัวชี้วัดการทำประมงอย่างยั่งยืน เทคโนโลยีการทำประมงอย่างรับผิดชอบ การฟื้นฟูทรัพยากรประมงและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และระบบการจัดการผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัย

ภาครัฐบาลให้ความสำคัญในเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากรประมง โดยการออกพระราชบัญญัติประมง มาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง และพัฒนาแหล่งประมงชายฝั่งต่าง ๆ มีการออกมาตรการปิดอ่าวไทยตอนบนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ การพัฒนาแหล่งประมงชายฝั่งโดยวางปะการังเทียมเป็นต้น มีการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และการเพาะเลี้ยงในทะเล มีการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำในหลากหลายรูปแบบ ทำให้ตลาดสินค้าสัตว์น้ำของไทยขยายไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลกกว้างขวางขึ้น ในขณะที่เดียวกันเราก็ได้เห็นสัตว์น้ำจากต่างประเทศต่างภูมิภาคของโลกมาวางขายในตลาดภายในประเทศหลากหลายยิ่งขึ้นด้วย

6. ยุคการปฏิรูป (หรือวิกฤต) ประมงทะเลไทย (ตั้งแต่ พ.ศ. 2556)

เมื่อปีพ.ศ. 2556 จากความกดดันทางเศรษฐกิจของโลก (ถดถอยหรือชะงักงัน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรปและอเมริกา ผลผลิตด้านประมงของประเทศไทยมีปริมาณส่งเข้าไปสู่ตลาดยุโรป และอเมริกาสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจมีผลกระทบกับเศรษฐกิจภายในของประเทศเหล่านั้น เพื่อหามาตรการในการปกป้องผู้ประกอบการภายในประเทศของเขา ประเด็นกรณีการทำประมงผิดกฎหมายตามแนวทางปฏิบัติขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (IUU Fishing / FAO Code of Conduct) จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นกติกากลางในความพยายามที่จะหยุดยั้งหรือชะลอการนำเข้าสินค้าประมงจากประเทศไทย ในขณะที่อีกหลายประเทศก็ยกเอาประเด็นการค้านุญช์ขึ้นมาเป็นข้ออ้างในการยับยั้งการนำเข้าสินค้าประมงจากประเทศไทยด้วยเช่นกัน เช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่จัดให้ประเทศไทยอยู่ในระดับประเทศที่ต้องจับตามอง TIER 3 ซึ่งรัฐบาลไทยในขณะนั้นกำลังพยายามแก้ไขอยู่แล้ว โดยการเตรียมการแก้พระราชบัญญัติ (พรบ.) การประมงปี พ.ศ. 2490 ให้ทันกับเหตุการณ์ที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ แต่กลุ่มประเทศสหภาพยุโรปก็ได้ประกาศให้ใบเหลืองกับการนำเข้าสินค้าประมงจากประเทศไทยเสียก่อน เมื่อไทยมีการเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จึงมีการเร่งประกาศใช้ พรบ. ประมงฉบับใหม่ปี พ.ศ. 2558 เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2558

7. พระราชกำหนด (พรก.) การประมงปี พ.ศ. 2558

ต่อมาจึงมีการแก้ไขแล้วประกาศใช้เป็น พระราชกำหนด (พรก.) การประมงปี พ.ศ. 2558 อีกครั้งเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 โดยมีการเพิ่มบทลงโทษและระบุโทษที่หนักและรุนแรงมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเร่งรัดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นในทันทีในขณะเดียวกันการดำเนินการจัดการแก้ปัญหาเรื่องการค้ามนุษย์และแรงงานผิดกฎหมายบนเรือประมงและธุรกิจภาคประมงก็ได้ปฏิบัติตัวอย่างเข้มข้นด้วยเช่นกัน การดำเนินการต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงกับการประมงทะเลไทยเป็นอย่างยิ่งในทุก ๆ ด้านข้อพึงสังเกตผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายภาคประมงทะเลอย่างเข้มข้นในทุกระดับ

1. จำนวนการลงแรงประมง หรือ Fishing Effort (เรือทำประมง) อย่างมากโดยทันที โดยเฉพาะพื้นที่ทะเลนอกเขตชายฝั่ง

2. จะมีการทำประมงในพื้นที่ทะเลชายฝั่งมากขึ้น
3. ผลผลิตประมงโดยรวมลดลง
4. ราคาอาหารทะเลภายในประเทศในตลาดทั่วไปเพิ่มสูงขึ้น
5. เศรษฐกิจท้องถิ่นภาคประมงทะเลซบเซา
6. ทรัพยากรประมงทะเลในธรรมชาติน่าจะดีขึ้น
7. เกิดความขัดแย้งในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประมงทะเล
8. มีการรุกรานน่านน้ำทะเลนอกชายฝั่งโดยเรือประมงเพื่อนบ้านมากขึ้น
9. สินค้าประมงนำเข้าเพิ่มมากขึ้นและมีความหลากหลาย
10. อาจมีการรับผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายโดยเจ้าหน้าที่มากขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าหลังจากที่ออก พรก.ประมง ปี พ.ศ. 2558 เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ที่ผ่าน มา ยังไม่มีรายงานสรุปผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอันเกิดจาก พรก.ประมง พ.ศ. 2558 อย่างเป็นรูปธรรม มีเพียงการประกาศปลดสถานะใบเหลืองของภาคประมงไทยโดยสหภาพยุโรปในปี พ.ศ. 2562 ที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงตอบไม่ได้ว่าในช่วงภายหลังการออก พรก.ประมง ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา เป็นยุคของการปฏิรูปการประมงไทย หรือก่อให้เกิดวิกฤตต่อชาวประมงไทยในธุรกิจประมงทะเล

การแบ่งอาณาเขตทางทะเลของประเทศไทย

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 กำหนดไว้ว่า ประเทศไทยมีอาณาเขตทางทะเล (Maritime Zone) ประมาณ 320,000 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นประมาณร้อยละ 60 ของอาณาเขตทางบกที่มีอยู่ประมาณ 530,000 ตารางกิโลเมตร ความยาวของชายฝั่งทะเลทั้ง ฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน รวม 22 จังหวัด ได้แก่ ตรัง จันทบุรี ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล ตรัง กระบี่ ภูเก็ต พังงา และระนอง

กรมทรัพยากรชายฝั่งทางทะเล [12] ได้แบ่งอาณาเขตทางทะเลตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 ออกแบ่ง 6 เขต ได้แก่

1. น่านน้ำภายใน (Internal Waters) หมายถึง น่านน้ำที่อยู่ภายในเส้นฐานแห่งทะเล เช่น อ่าว แม่น้ำ ปากแม่น้ำ ทะเลสาบ เป็นต้น โดยรัฐชายฝั่งมีอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์เหนือน่านน้ำภายใน ในกรณีที่มีการเดินเรือหรือมีอากาศยานผ่านเข้ามาในบริเวณน่านน้ำภายใน จะต้องขออนุญาตรัฐชายฝั่งเสียก่อน

2. ทะเลอาณาเขต (Territorial Sea) หมายถึง อาณาเขตทางทะเลของรัฐชายฝั่งที่วัดความกว้างออกจากเส้นฐานตามที่รัฐชายฝั่งได้กำหนดขึ้นไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล โดยรัฐชายฝั่งมีอำนาจอธิปไตยเหนือทะเลอาณาเขตของตนและอำนาจอธิปไตยนี้ครอบคลุมไปถึงห้วงอากาศ เหนือพื้นท้องทะเลและใต้ผิวน้ำพื้นท้องทะเลของทะเลอาณาเขตนั้น ๆ

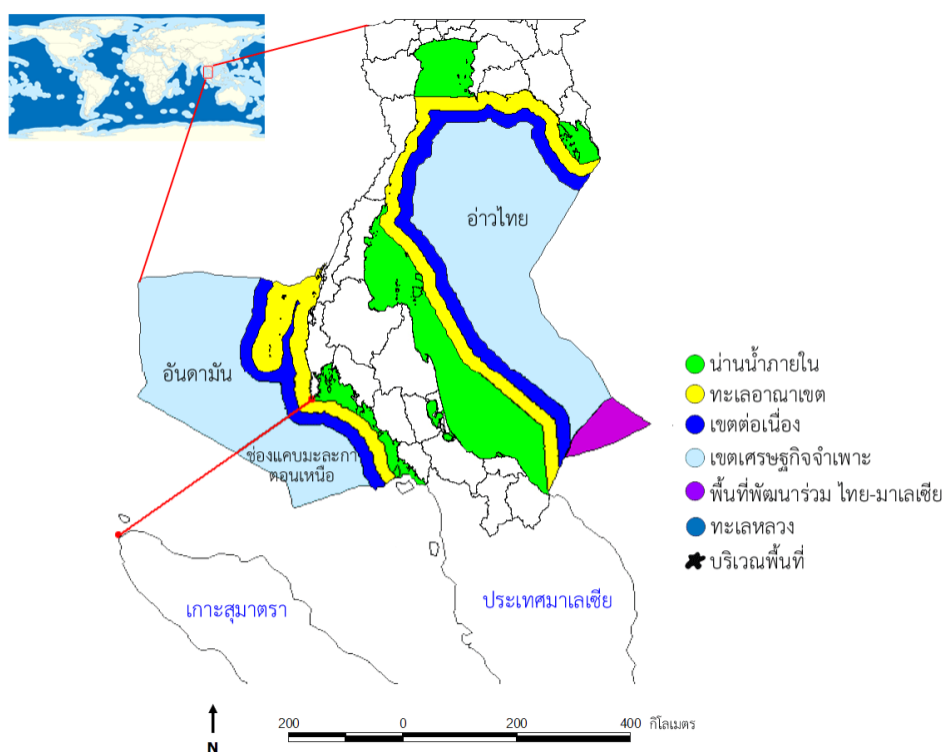
3. เขตต่อเนื่อง (Contiguous Zone) หมายถึง เขตที่อยู่ต่อเนื่องจากเส้นขอบนอกของ อาณาเขตออกไปอีก 12 ไมล์ทะเล ในเขตต่อเนื่องนี้รัฐชายฝั่งมีอำนาจในการควบคุมป้องกันไม่ให้มีการฝ่าฝืนกฎหมายและข้อบังคับว่าด้วยศุลกากร การเข้าเมือง ราชการและสุขาภิบาลอันจะทำให้เกิดในดินแดนหรือในทะเลอาณาเขตของตนและลงโทษผู้กระทำความผิดดังกล่าว นอกจากนี้รัฐชายฝั่ง ยังมีหน้าที่ในการคุ้มครองวัตถุโบราณหรือวัตถุทางประวัติศาสตร์ที่ถูกค้นพบหรือที่อยู่บนพื้นทะเลในเขตต่อเนื่อง

4. เขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive Economic Zone) หมายถึง บริเวณที่อยู่เลยไปจากทะเลอาณาเขตในระยะไม่เกิน 200 ไมล์ทะเลจากเส้นฐาน ซึ่งรัฐชายฝั่งมีสิทธิอธิปไตยในการสำรวจ แสวงหาผลประโยชน์ อนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่สิ่งมีชีวิต ส่วนกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจไม่ตกอยู่ในสิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่ง

5. ไหล่ทวีป (Continental Shelf Zone) หมายถึง พื้นดินท้องทะเลและใต้ผิวน้ำพื้นทะเลของพื้นที่ใต้น้ำที่ขยายจากทะเลอาณาเขตไปจนถึงขอบด้านนอกของทวีปที่มีความลึกไม่เกิน 200 เมตรจากเส้นฐาน ซึ่งตาม

กฎหมายทะเล รัฐชายฝั่งมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติทั้งบนและใต้ผิวพื้นไหล่ทวีปซึ่งนับรวมทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต

6. ทะเลหลวง (High Seas) หมายถึง ทุกส่วนของทะเลที่ไม่ได้รวมอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ทะเลอาณาเขตหรือน่านน้ำภายใน โดยทุกรัฐมีเสรีภาพในการใช้ทะเลหลวงภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 และหลักเกณฑ์อื่น ๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อการเดินเรือ การบิน การวางสายเคเบิลหรือท่อใต้ท้องทะเล การประมงและการสร้างเกาะเทียม

ภาพที่ 1 อาณาเขตทางทะเลทั้ง 6 เขต ของประเทศไทย ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982

ที่มา : สื่อออนไลน์คณะกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล (อจชล.)

จากอาณาเขตทางท้องทะเลของประเทศที่มีมากกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด หากประเทศไทยมีการบริหารจัดการที่ดี ให้ความสำคัญกับอาณาเขตทางทะเลอย่างรอบด้านและมีการใช้ประโยชน์จากอาณาเขตทางท้องทะเลอย่างถูกต้องและเหมาะสม ก็สามารถแสวงหาผลประโยชน์ทางท้องทะเลได้อย่างมั่งคั่งและยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

ความหมาย

เศรษฐกิจสีน้ำเงิน หรือ Blue Economy คือ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน เป็นแนวทางการขับเคลื่อนให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ควบคู่ไปกับการดูแลรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (Sustainable use of ocean resources for economic growth, improved livelihoods, and jobs while preserving the health of ocean ecosystem)

เศรษฐกิจสีน้ำเงิน คือ กรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติของทุกภาคส่วนในสังคมที่เห็นพ้องต้องกันในการปรับตัวเข้าสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรอบการพัฒนาเศรษฐกิจสีน้ำเงินเป็นการบูรณาการการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจที่พึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลและมหาสมุทร (Marine/ocean economy) ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงประเด็นทางสังคม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (Environmental sustainability) และการดำเนินงานของภาคธุรกิจ เป็นต้น

เศรษฐกิจสีน้ำเงิน คือ แนวทางการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการดูแลรักษาระบบนิเวศทางทะเลอย่างยั่งยืน หรือหากกล่าวให้เข้าใจง่ายที่สุด เศรษฐกิจสีน้ำเงิน หมายถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามชายฝั่งและในทะเลนั่นเอง

เศรษฐกิจสีน้ำเงิน (Blue Economy) หมายถึง แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้มีการดำรงชีพและดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืน แนวทางดังกล่าวถูกคิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของนักเศรษฐศาสตร์ที่พบว่า นักลงทุนและผู้ประกอบการมักคำนึงถึงเฉพาะต้นทุนและผลประโยชน์ส่วนตัวเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและประโยชน์ส่วนรวมการกระทำดังกล่าวส่งผลทำให้ต้นทุนในการแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหามลภาวะ หรือความสูญเสียทางทรัพยากรธรรมชาติ ตกอยู่กับสังคมหรือส่วนรวม และส่วนรวมต้องรับภาระดังกล่าวที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น เศรษฐกิจสีน้ำเงิน จึงถูกนำมาปรับใช้เพื่อขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการดูแลรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน กล่าวคือ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมริมชายฝั่งและทะเล

ในเชิงวิชาการ เศรษฐกิจสีน้ำเงินสามารถแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. Blue Ocean Wealth เป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่เน้นในด้านความยั่งยืน โดยจะไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง
2. Blue Ocean Economy เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยเน้นที่ตัวกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เศรษฐกิจสีน้ำเงิน คือ กรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติของทุกภาคส่วนในสังคมที่เห็นพ้องต้องกันในการปรับตัวเข้าสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรอบการพัฒนาเศรษฐกิจสีน้ำเงินเป็นการบูรณาการการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจที่พึ่งพิงทรัพยากรทางทะเล

และมหาสมุทร (Marine/ocean economy) ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงประเด็นทางสังคม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (Environmental sustainability) และการดำเนินงานของภาครัฐกิจ เป็นต้น

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินหรือ Blue Economy เป็นการนำหลักการความยั่งยืนมาประยุกต์ใช้กับสิ่งแวดล้อมทางทะเลซึ่งกิจกรรมทางทะเล ได้แก่ การเดินเรือ การขนส่ง การท่องเที่ยว การเก็บเกี่ยวทรัพยากรที่อยู่ในทะเลมาใช้ เช่น สัตว์ทะเล น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติและพลังงานต่าง ๆ เป็นต้น แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินถือว่ามีความสำคัญต่อบรรดาประเทศกำลังพัฒนาที่มีอาณาเขตประเทศติดกับชายทะเล เพราะสามารถนำทรัพยากรทางทะเลมาใช้ให้เกิดมูลค่าและสร้างผลประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ นอกจากนี้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินยังมุ่งเน้นการจัดการและการเพิ่มผลผลิตที่มีความสอดคล้องกับภูมิสังคมของพื้นที่นั้น ๆ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ มุ่งเน้นการสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถสร้างงานและสร้างทุนทางสังคมส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้จากรายงานการสัมมนาระดับนานาชาติ Blue Economy Forum 2017 ที่ผ่านมามีพบว่า ในปัจจุบันหลาย ๆ ประเทศเริ่มมีความตื่นตัวและเริ่มสร้างแนวทางเพื่อมุ่งไปสู่ความยั่งยืนในด้านต่าง ๆ ภายใต้บริบทของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน อาทิเช่น [13]

ประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศที่ล้อมรอบไปด้วยทะเลทั้ง 4 ทะเล ได้แก่ ทะเลไป๋ไห่ ทะเลเหลืองทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ทางทะเลประมาณ 3 ล้านตารางกิโลเมตร และมีประชากรแถบชายฝั่งประมาณ 43.3 % ทั้งนี้ประเทศจีนมีเศรษฐกิจทางทะเลที่คำนวณในราคาคงที่รวม 3.809 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาหรือคิดเป็น 9.51% ของจีดีพี สำหรับกิจกรรมทางทะเลของประเทศจีนมีหลากหลายประเภท เช่น การประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำเรือ การขนส่ง

การท่องเที่ยว การบริการการวิจัยและด้านเชื้อเพลิง เป็นต้น จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาส่งผลให้ประเทศจีนเกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสียระบบนิเวศ ทำให้รัฐบาลประเทศจีนออกกฎหมายมาแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการขยายพื้นที่คุ้มครองทางทะเลออกไป การจัดตั้งโครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยา การจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการและการนำหลักการความยั่งยืนของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาจัดตั้งโครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยาด้วยการพัฒนาป่าชายเลนในชายฝั่งภาคใต้และพัฒนาป่าสนในชายฝั่งภาคเหนือ รวมทั้งจัดสรรพื้นที่ปลอดภัยลดมลภาวะให้กับพื้นที่ลุ่มต่ำชายฝั่ง การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดทำแผนพัฒนาระบบนิเวศวิทยาทางทะเล การออกกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางทะเลและการมอบหน้าที่ความรับผิดชอบให้สำนักงานประมงและมหาสมุทรท้องถิ่นในการดูแล

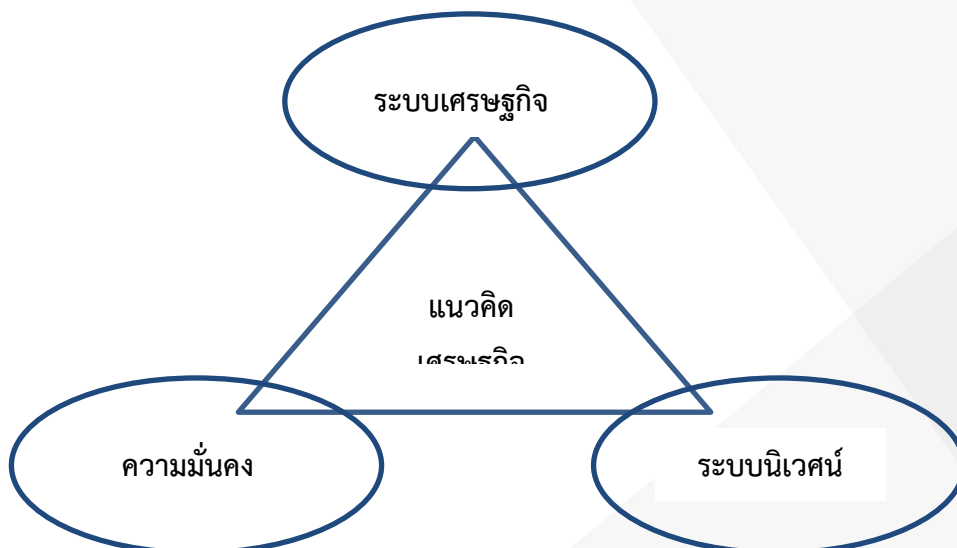
ประเทศกัมพูชา ทางกระทรวงสิ่งแวดล้อมของประเทศกัมพูชาได้สรุปข้อมูลทางเศรษฐกิจทางทะเลว่า กิจกรรมทางทะเลที่ทำรายได้ค่อนข้างมากที่สุด คือ การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีมูลค่าประมาณ 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา นอกจากนั้นจะเป็นกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การทำเรือและการขนส่ง ทั้งนี้ระบบนิเวศวิทยาทางทะเลและชายฝั่งของประเทศกัมพูชามีมูลค่า การบริการประมาณ 83.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

และในปัจจุบันประเทศกัมพูชาได้นำแนวคิดเศรษฐกิจ สีน้ำเงินเข้ามาใช้ในการจัดตั้งโครงการรักษาสิ่งแวดล้อม และยกระดับคุณภาพชีวิตตามจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประเทศอินโดนีเซีย เศรษฐกิจทางทะเลของประเทศอินโดนีเซียคำนวณในราคาคงที่รวมประมาณ 182.53 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งคิดเป็น 28.43% ของจีดีพี โดยกิจกรรมทาง ท้องทะเล ได้แก่ การประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำเรือ การขนส่ง การท่องเที่ยว การทำเหมืองน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ อุตสาหกรรมการผลิตทางทะเล การก่อสร้างทางทะเลและความมั่นคงทางทะเล สำหรับคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทางทะเลของอินโดนีเซียโดยรวมแย่งทั้งบริเวณป่าชายเลน ปะการังและพื้นที่ลุ่มราบน้ำขึ้น ประเทศ อินโดนีเซียจึงได้นำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาปรับใช้ทั้งในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงาน การลด ก๊าซเรือนกระจก การอนุรักษ์ การคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาชุมชน การสร้างท่าเรือ สีเขียว การใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

สำหรับประเทศไทย ยังคงมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเฉพาะจุดและมุ่งแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า อาทิเช่น การแก้ไขปัญหาต้นโกงกางในป่าชายเลนที่มีจำนวนลดลง ซึ่งเป็นสาเหตุหลักให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จาก แหล่งเสื่อมโทรมของป่าชายเลนและพื้นที่ของป่าชายเลนส่วนมากถูกเปลี่ยนเป็นการทำธุรกิจบ่อกุ้งและก่อสร้าง สถานตากอากาศ ส่งผลให้สูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจประมาณ 18,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา สำหรับการ นำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาใช้ใน ประเทศไทยยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือและประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการทำงานที่ยังไม่มีการประสานงานไปในทิศทางเดียวกัน ความไม่คุ้นชินของสังคมไทยในประเด็น แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ด้านงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่สอดคล้องกับการพัฒนาในระดับจังหวัด และ การดำเนินการที่ค่อนข้างทับซ้อนกันของหลายๆ หน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องน่านน้ำและชายฝั่ง

ความสมดุลของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน มุ่งเน้น 3 หลักการสำคัญ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ ระบบ นิเวศน์และความมั่นคง [14] ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสมดุลของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินของประเทศไทย

ที่มา : ธนิต โสรัตน์, 2560.

จากภาพที่ 2 ความสมดุลของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินทั้ง 3 ประการจะต้องดำเนินหรือทำให้เกิดขึ้นควบคู่กัน กล่าวคือ การนำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาใช้ภายใต้อำนาจอธิปไตยพื้นที่ทางทะเลของแต่ละประเทศมีอยู่สามารถก่อให้เกิดอาชีพ สร้างรายได้ มีเม็ดเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและระดับประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งไม่เป็นการทำลายทรัพยากร สิ่งแวดล้อมทางทะเลและทำให้ระบบนิเวศยังคงสมบูรณ์และมีความยั่งยืนต่อไป

เศรษฐกิจสีน้ำเงินในบริบทของประเทศไทย

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on Law of the Sea, 1982) ประเทศไทยมีอาณาเขตทางทะเล (Maritime Zone) ประมาณ 320,000 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นประมาณร้อยละ 60 ของอาณาเขตทางบก (ประมาณ 530,000 ตารางกิโลเมตร) มีจังหวัดติดชายทะเลทั้งสิ้น 22 จังหวัด ได้แก่ ตรัง จันทบุรี ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล ตรัง กระบี่ ภูเก็ต พังงา และระนอง

1. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทางทะเลของไทย

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทางทะเลของไทย คือ ผลประโยชน์ที่ประเทศไทยพึงได้รับจากทะเลหรือเกี่ยวเนื่องกับทะเลทั้งภายในน่านน้ำไทยหรือน่านน้ำอื่น รวมทั้งชายฝั่งทะเล เกาะ พื้นดินใต้ท้องทะเล และอากาศเหนือท้องทะเล เป็นต้น (คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล, 2560) ซึ่งในปี 2559 พบว่า ประเทศไทยมีมูลค่าผลประโยชน์ทางทะเลประเทศ 21.517 ล้านล้านบาท รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงมูลค่าผลประโยชน์ทางทะเลของประเทศไทย ปี 2559

หน่วย: ล้านล้านบาท

ลำดับ	รายการ	ล้านล้านบาท
1	มูลค่าการนำเข้า-ส่งออกทางทะเล	14.483
2	อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับปิโตรเคมีคอล-พลาสติก	3.000
3	มูลค่านำเข้า-ส่งออกน้ำมันดิบ-น้ำมันสำเร็จรูป-แก๊ส-เชื้อเพลิง (ปี 2559)	1.087
4	รายได้จากอุตสาหกรรมบริการโลจิสติกส์เกี่ยวกับทะเล	0.794
5	รายได้จากการท่องเที่ยวทางทะเล (ต่างชาติ)	0.669
6	รายได้จากการขุดเจาะน้ำมันดิบ-แก๊สในอ่าวไทย	0.620
7	อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารทะเลบรรจุกระป๋องและแปรรูป (ปี 2557)	0.277
8	รายได้ภาครัฐจากการจัดหาปิโตรเลียม	0.198
9	มูลค่ากิจการประมง	0.123
10	รายได้จัดเก็บภาษีของกรมศุลกากร	0.119
11	อุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงประมงชายฝั่ง	0.091
12	รายได้อุตสาหกรรมอู่ต่อเรือและซ่อมเรือ	0.045
13	รายได้จากการท่าเรือแห่งประเทศไทย	0.011
รวม		21.517

ที่มา: ธนิต โสรัตน์, 2560.

อย่างไรก็ตาม เติมศักดิ์ จารยะพันธุ์ [16] กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่าสังคมไทยยังไม่ค่อยเห็นคุณค่าของทะเลมากนัก ทั้งในรูปแบบของทรัพยากรธรรมชาติในทะเลและชายฝั่ง ทำให้มูลค่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทางทะเลของไทยที่ประเมินได้ต่ำกว่าความเป็นจริง รายงานตัวเลขมูลค่าผลประโยชน์ทางทะเลของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นสังคมรู้ว่าทรัพยากรเหล่านี้มีคุณค่ามากต่อระบบเศรษฐกิจของไทย

2. การคิดมูลค่าผลประโยชน์ทางทะเล

การคิดมูลค่าผลประโยชน์ทางทะเลสามารถคิดมูลค่าได้โดยดัดแปลงจากการคิดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ทรัพยากร ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

2.1 การคิดมูลค่าทรัพยากรทางทะเลโดยตรง หมายถึง ทรัพยากรทางทะเลทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตซึ่งมีผลผลิตและบริการที่มีราคาในตลาด สามารถก่อให้เกิดรายได้และสามารถนำไปประเมินเป็นมูลค่าการใช้ประโยชน์ได้ รายได้จากการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวสามารถนำมาคิดเป็นมูลค่าของทรัพยากรทางทะเลได้ เนื่องจากก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายจำพวกค่าเช่าที่พัก ค่าเยี่ยมชม และค่ากิจกรรมอื่น ๆ เป็นต้น

2.2 การคิดมูลค่าทรัพยากรทางทะเลโดยอ้อม หมายถึง การประเมินมูลค่าทรัพยากรทางทะเล โดยเน้นไปที่สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์วิทยา ซึ่งไม่สามารถตีราคาออกมาเป็นมูลค่าทางการตลาดได้ เช่น การประเมินมูลค่าทรัพยากรที่เน้นคุณภาพของสภาพแวดล้อม คือ ความสวยงามของภูมิทัศน์ ความสวยงามของปะการัง ซึ่งคุณภาพเหล่านี้ส่งผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ที่ต้องการใช้ทรัพยากรดังกล่าว

ทั้งนี้ ในการประเมินมูลค่าทรัพยากรทางท้องทะเลรวมถึงชายฝั่ง จำเป็นต้องอาศัยศาสตร์หลายด้านมาบูรณาการ เพราะมีความหลากหลายของชีวภาพ ภูมิทัศน์ นิเวศวิทยาและองค์ความรู้ด้านสมุทรศาสตร์ ซึ่งต่างมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน การประเมินมูลค่าทรัพยากรทางท้องทะเลจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษา ใช้งบประมาณรวมถึงใช้ความเชี่ยวชาญของผู้ศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะมูลค่าเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันตามลักษณะพื้นที่ [17]

นโยบาย บทบาทและการดำเนินการตามแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

นโยบาย บทบาทและการดำเนินการของกรมประมง

กรมประมงและทุกภาคส่วนต่างมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจสีน้ำเงิน โดยต้องมีการกระจายข้อมูลทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ นวัตกรรม การเรียนรู้และบูรณาการทางานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้การขับเคลื่อนกรอบแนวคิดดังกล่าวในบริบทของประเทศไทยให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงและ เป็นไปอย่างยั่งยืนในอนาคต นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการจัดเก็บข้อมูลของแต่ละหน่วยงานซึ่งไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการทำฐานข้อมูลในประเทศไทย เป็นต้น

ในส่วนของกรมประมงนั้น ได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐของไทยและต่างประเทศ ได้แก่

1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (BIOTEC) ภายใต้สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สวทช.) พัฒนารอบการจัดทำระบบบัญชีเศรษฐกิจสีน้ำเงินที่มีความเหมาะสมสำหรับบริบทประเทศไทย โดยสาขาการประมงเป็นสาขาหนึ่งในการนำร่องในการศึกษา เมื่อปี 2560 โดยเน้นไปที่ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการทำประมง เช่น 1) ปริมาณการจับ และการกระจายผลผลิตสัตว์น้ำไปสู่สาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ 2) งบประมาณด้านการป้องกันและปราบปราม พินฟูและการจัดการทรัพยากรทางทะเล และ 3) กิจกรรมและงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาทรัพยากรสัตว์ทะเล

2. กรมประมงได้เข้าร่วมในการประชุมหารือเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม (System of Environmental-Economic Accounting: SEEA) Ocean Accounts ครั้งที่ 1/2561 จัดโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลจากการประชุม กล่าวได้ว่าระบบบัญชี SEEA มีความสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจาก เป็นการพัฒนาที่มุ่งตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบันโดยไม่ส่งผลกระทบต่อคนในรุ่นอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นการมองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับเศรษฐกิจและสังคม เป็นไปตามแผนแม่บทปฏิบัติการระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Agenda 21) คือ ต้องการขจัดความยากจนให้ประชาชนที่ไร้โอกาส ให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้มากขึ้น

ระบบบัญชี SEEA มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารอบการดำเนินงานทางด้านสถิติเพื่อใช้ในการวัดค่าในมิติของสิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจร่วมกัน ซึ่ง United Nations Statistics Commission มีมติยอมรับให้เป็นมาตรฐานสากล นอกจากนี้ ระบบบัญชี SEEA ยังสามารถเชื่อมต่อกับบัญชีประชาชาติ (SNA) ได้

3. กรมประมงได้เข้าร่วมประชุมกับผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ นักสถิติ และเจ้าหน้าที่ผู้กำหนดนโยบายเพื่อระดมความคิดแบบบูรณาการร่วมกันต่อกรอบแนวทางการจัดทำ Ocean Accounts ณ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP)

ระบบ Ocean Accounts เป็นบัญชีที่เชื่อมโยงและถูกพัฒนาต่อมาจากระบบบัญชี SEEA และมีวัตถุประสงค์หลักในการ

3.1 จัดตั้งกรอบการทำงานแบบบูรณาการระหว่างประเทศอย่างมีมาตรฐาน เพื่อเป็นดัชนีชี้วัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง

3.2 บูรณาการระหว่างผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ประเทศไทยจะเป็น 1 ใน 5 ประเทศ ที่จะดำเนินการศึกษาเป็นกรณีตัวอย่าง

3.3 Ocean Accounts มีความเชื่อมโยงและจะช่วยสนับสนุนตัวชี้วัดตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

บทบาทของภาคธุรกิจที่ปรับเปลี่ยนแนวทางไปสู่เศรษฐกิจสีน้ำเงิน

ทุกประเทศได้รับแนวคิดนี้ไปปรับใช้กับบริบทของประเทศตน จากการนำเอาแนวคิดไปปรับใช้นั้นสิ่งที่น่าสนใจ คือประเทศที่เป็นหมู่เกาะ และประเทศที่พึ่งพิงการใช้ทรัพยากรทางทะเลได้ประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวเข้ากับบริบทและสภาพแวดล้อมของประเทศตน ซึ่งเน้นไปในเรื่องของการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศของตน และในน่านน้ำทะเลสากล เนื่องด้วยมหาสมุทรและทะเลหลวงล้วนแต่เป็นทรัพยากรร่วมที่เปิดให้ทุกประเทศเข้าใช้ประโยชน์ได้ (Open Resource) กล่าวคือ เป็นสินค้าสาธารณะที่ไม่สามารถกีดกันใครได้นั่นเอง เพราะฉะนั้นเป้าหมายที่วางไว้จึงมีใช้เพียงเพื่อการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกัน ดังเช่นในมหาสมุทรและน่านน้ำสากล เพื่อให้เห็นความแตกต่าง และข้อต่อจาก Green Economy สู่ Blue Economy นั้น อาจกล่าวได้ว่า หากพื้นที่ราบลุ่มมีผืนป่าและแผ่นหญ้าอันเขียวขจีเป็นดั่งหัวใจของความยั่งยืนชนิดใด พื้นที่ชายฝั่งก็มีหาดทราย และทะเลสีครามเป็นดั่งอัญมณีล้ำค่าแก่การอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาชนิดนั้น ความสำเร็จของการก้าวเข้าสู่สังคมและเศรษฐกิจสีน้ำเงิน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และชุมชน โดยเฉพาะบทบาทของภาคธุรกิจเอกชนที่มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินธุรกิจให้สามารถก้าวไปสู่เศรษฐกิจสีน้ำเงินได้ โดยอาจแบ่งบทบาทของภาคธุรกิจออกเป็น 4 ประการ ดังนี้

1. ธุรกิจบริการที่มีการปกป้อง พื้นฟู และทำให้ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งสมบูรณ์และยั่งยืน
 2. ธุรกิจที่ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางธุรกิจและการเจริญเติบโตของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง
 3. ธุรกิจที่เป็นการบูรณาการระหว่างการดำเนินการของอุตสาหกรรมต่าง ๆ และการดำเนินการของภาครัฐในการรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 4. ธุรกิจที่เกิดจากการคิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ที่ดีที่สุด
- จะเห็นว่าทุกภาคส่วนนั้นมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ดังนั้นจึงได้เกิดการพัฒนาต่อยอดเพื่อก้าวไปสู่ “เขตเศรษฐกิจสีน้ำเงิน” อันหมายถึง พื้นที่ซึ่งมีการจัดการระบบเศรษฐกิจและสังคมที่ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน เห็นพ้องต้องกันในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การผลิตและการบริโภคที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่ง และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ หรือการแบ่งปันผลประโยชน์ทางทะเลที่เหมาะสม ตลอดจนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและบรรเทาปัญหาความยากจน

การใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

การใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจสีน้ำเงินต้องการวิสัยทัศน์และการจัดการที่แตกต่างจากเศรษฐกิจบนแผ่นดิน (Land-based economy) เพราะบริบทของเศรษฐกิจทั้งสองแบบแตกต่างกันอย่างสำคัญอย่างน้อย 7 ประการ

ประการแรก พื้นน้ำมีขนาดใหญ่กว่าแผ่นดินเป็นอย่างมากและครอบคลุมพรมแดนหลายประเทศ ดังนั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในทะเล (เช่น การเดินเรือ การประมง ฯลฯ) จึงไม่ได้ผูกติดกับระบบกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่ง กฎ กติกา และการกำกับดูแลมักมีลักษณะหลายระบบ (Multi-system) ขึ้นอยู่กับว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นที่ใด นอกจากนี้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องทะเลยังเกิดขึ้นในเขตน่านน้ำสากล ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจของรัฐใดรัฐหนึ่งอีกด้วย

ประการที่สอง มนุษย์เข้าใจกิจกรรมทางเศรษฐกิจใต้ท้องทะเลได้ยากกว่าบนแผ่นดิน เพราะเทคโนโลยีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถทำการสำรวจและทำวิจัยใต้ท้องทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยใต้ท้องทะเลเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในแต่ละครั้งยังมีต้นทุนที่สูงกว่าการวิจัยบนแผ่นดินอย่างเทียบกันไม่ได้

ประการที่สาม ท้องทะเลมีลักษณะแบบ ‘3 มิติ’ มากกว่าแผ่นดิน สิ่งมีชีวิตทางทะเลส่วนใหญ่อาศัยอยู่ทั้งบนผิวน้ำและลึกลงไปใต้กันทะเล ส่งผลให้เศรษฐกิจสีน้ำเงินมีความกว้าง ความยาว และความลึกต่างจากเศรษฐกิจบนแผ่นดินที่สิ่งมีชีวิตแทบทั้งหมดอาศัยอยู่บนพื้นผิว (แม้จะมีบางชนิดที่สามารถบินได้ และบางชนิดที่อยู่ใต้ดิน แต่ก็ยังถือว่าอยู่บนผิวดิน) ในแง่นี้ เศรษฐกิจสีน้ำเงินจึงมี ‘ความลึก’ มากกว่าเศรษฐกิจบนแผ่นดิน

อย่างเทียบกันไม่ได้ ดังนั้น องค์ความรู้ วิธีคิด และการจัดการบนผิวดินที่มีลักษณะแบบ 2 มิติจึงมีข้อจำกัดอย่างมากเมื่อต้องถูกปรับมาใช้กับเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

ประการที่สี่ ท้องทะเลมีลักษณะลื่นไหล (fluid) และเชื่อมต่อกันแบบไร้ขอบเขต ดังนั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจในที่แห่งหนึ่งจึงส่งผลกระทบต่อที่อื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวอย่างที่ชัดเจนในกรณีนี้คือ การปล่อยมลพิษลงท้องทะเล และการปล่อยสายพันธุ์ต่างถิ่น (alien species) สุ่มหาสมุทรใหม่ เป็นต้น

ประการที่ห้า สัตว์ทะเลเดินทางได้ไกลกว่าสัตว์บก ลักษณะเช่นนี้ทำให้การจัดการสิ่งมีชีวิตในท้องทะเล เช่น การควบคุมการประมง ทำได้ยาก

ประการที่หก กระแสน้ำทะเลมีการหมุนเวียนเปลี่ยนผันตามวัฏจักร การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินจึงมีความซับซ้อนตามไปด้วย เช่น ปัญหามลพิษในพื้นที่หนึ่งอาจหายไปเมื่อกระแสน้ำทะเลเปลี่ยนแปลง และสามารถกลับมาใหม่ได้ถ้ากระแสน้ำทะเลกลับมาเป็นเหมือนเดิม หรือสัตว์ทะเลบางชนิดก็อพยพตามกระแสน้ำทะเลด้วยเช่นกัน

ประการที่เจ็ด มนุษย์ไม่ได้อาศัยอยู่ในทะเล และทะเลไม่ใช่สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์คุ้นเคย ดังนั้น เศรษฐกิจสีน้ำเงินจึงต้องพึ่งพิงความก้าวหน้าเทคโนโลยีมากกว่าเศรษฐกิจบนแผ่นดิน ทั้งในแง่ของเทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางสังคม

ศักยภาพและข้อจำกัดในการดำเนินการของประเทศไทย

ในการเตรียมความพร้อมสำหรับประเทศไทยเข้าสู่เศรษฐกิจสีน้ำเงินภาครัฐมีอาจดำเนินการได้แต่เพียงฝ่ายเดียว แต่มีความจำเป็นที่จะต้องบูรณาการกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศ ต้องร่วมกันเป็นส่วนสำคัญในการร่วมขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าว และนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพราะเศรษฐกิจสีน้ำเงินเป็นการมุ่งสร้างความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจทั้งประเทศ บนพื้นฐานของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างเหมาะสม สมดุล และมีความยั่งยืน

ประเทศไทยยังมีระบบการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบเฉพาะจุดและเฉพาะหน้า ส่งผลให้การนำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาใช้ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวจำเป็นต้องมีการวางแผนและแนวปฏิบัติล่วงหน้า นอกจากนี้ การทำงานแบบทับซ้อนกันของหน่วยงานรับผิดชอบ และยังไม่มีบูรณาการร่วมกันอย่างเพียงพอ ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

เพื่อให้เห็นภาพเศรษฐกิจสีน้ำเงินที่ชัดเจน จำเป็นต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลที่มีความละเอียดและเป็นระบบ โดยการจัดเก็บข้อมูลในระดับพื้นที่ เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจสีน้ำเงินจะเกิดในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งฐานข้อมูลดังกล่าว ต้องประกอบด้วย ฐานข้อมูลกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และฐานข้อมูลด้านทรัพยากร เพื่อใช้

ในการติดตาม ประเมิน สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันฐานข้อมูลด้านต่าง ๆ ยังคงกระจายอยู่ตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบในแต่ละหน้าที่จำเป็นต้องมีหน่วยงานเจ้าภาพในการบูรณาการข้อมูลเข้าด้วยกัน อาจสร้างเป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่ทุกหน่วยงานสามารถเชื่อมโยงข้อมูลกันได้ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยอาจจำทำให้รูปแบบคณะกรรมการร่วมระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสีน้ำเงินเป็นหลักได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เป็นต้น

2. ด้านจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้มีการระบุให้มีระบบเศรษฐกิจศาสตร์และเครื่องมือทางการคลังที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อผู้ใช้ประโยชน์ หรือต่อผู้ทำความเสียหายต่อทรัพยากร เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืน ดังนั้น เครื่องมือทางนโยบายการคลังที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายก็คือ การจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับกรณีการส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินที่ยั่งยืนนั้น มีการจัดเก็บภาษี 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.1 การจัดเก็บภาษีท่องเที่ยว

แม้ว่าการท่องเที่ยวจะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ และ ชุมชนในพื้นที่ ก่อให้เกิดจากจ้างงานในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศก่อให้เกิดภาระในการจัดการดูแลความเรียบร้อยของพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น การจัดการขยะ การคมนาคมขนส่ง ความปลอดภัย เป็นต้น ค่าใช้จ่ายในการจัดการดูแลต่าง ๆ เหล่านี้แม้ว่าจะได้รับคืนมาในรูปของภาษีรายได้หรือภาษีธุรกิจที่เจริญเติบโตจากการท่องเที่ยวแต่ก็อาจไม่เพียงพอ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดปัญหาผลกระทบภายนอก (external cost หรือ negative externalities) ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของไทยมีความเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก จึงมีเหตุผลที่เพียงพอในการจัดเก็บภาษีการท่องเที่ยว เพื่อนำรายได้มาใช้ในการจัดการและบำรุงรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวโดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับกระทรวงการคลัง เป็นผู้พิจารณา การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าอุทยานที่เหมาะสม จะทำให้จำนวนผู้เยี่ยมชมอุทยานมีระดับเหมาะสมมากขึ้น

2.2 การจัดเก็บภาษีมลพิษทางน้ำจืดและน้ำทะเล

ปัญหามลพิษทางน้ำเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อสุขอนามัย และ น้ำทิ้ง/น้ำเสียที่เกิดในบริเวณแหล่งต้นน้ำต่าง ๆ เมื่อไหลลงสู่ทะเลอาจทำให้สัตว์น้ำเศรษฐกิจที่เพาะเลี้ยงไว้ตามชายฝั่งได้รับความเสียหายสูญเสียทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันการควบคุมมลพิษทางน้ำของไทยใช้กฎหมายควบคุมโรงงานและสถานประกอบการต่าง ๆ (เช่น โรงแรม ภัตตาคาร) ให้มีการบำบัดน้ำทิ้ง/น้ำเสีย ณ แหล่งกำเนิด ให้ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด (technical standard) และมีบทลงโทษหากมีการฝ่าฝืนข้อกำหนดต่าง ๆ (fine) มาตรการเช่นนี้ ที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดความพยายามในการพัฒนาเทคโนโลยีในการบำบัดน้ำเสียให้ดียิ่งขึ้นเนื่องจากเพียงแค่บำบัดให้ได้ตามมาตรฐานก็เพียงพอแล้ว ซึ่งบางครั้งน้ำทิ้งที่ได้มาตรฐาน ณ แหล่งปล่อย เมื่อไหลลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะประกอบกับสภาวะแวดล้อม อาจทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำเสื่อมโทรมลงได้

ดังนั้นจึงควรมีนโยบายในการจัดเก็บภาษีมลพิษทางน้ำ โดยจัดเก็บเป็นอัตราต่อปริมาณมลพิษในน้ำที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ภาษีมลพิษทางน้ำนี้จะกระตุ้นในผู้ก่อมลพิษคำนึงถึงการก่อมลพิษในกระบวนการผลิต และมีแรงจูงใจในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อลดมลพิษเพื่อลดภาระภาษีมลพิษทางน้ำ ทั้งนี้ขอเสนอให้ทาง กรมควบคุมมลพิษและกระทรวงการคลังควรพิจารณาทำการศึกษานโยบายในการจัดเก็บภาษีมลพิษทางน้ำที่เหมาะสมต่อไป

2.3 การเก็บภาษีถุงพลาสติกหิ้ว

ปัญหาขยะพลาสติกในทะเลเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข ปัจจุบันประเทศไทยใช้ถุงพลาสติกหิ้วเป็นจำนวนมากเกินความจำเป็น ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และเป็นภาระด้านงบประมาณในการจัดเก็บและกำจัด ควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจในการลดการใช้ถุงพลาสติกหิ้วที่มีประสิทธิภาพมากกว่า มาตรการการณรงค์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน การจัดเก็บภาษีถุงพลาสติกหิ้วเป็นนโยบายที่มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก มีหลักฐานเชิงประจักษ์ถึงประสิทธิผลในการลดการใช้ถุงพลาสติกหิ้วทั้งยังมีสร้างรายได้ให้กับรัฐบาล เพื่อนำไปใช้ในกิจการด้านสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย มาตรการภาษีถุงพลาสติกหิ้วนี้เป็นภาระกับผู้บริโภคไม่มากนักเนื่องจากผู้บริโภคสามารถเลี่ยงการจ่ายภาษีได้ด้วยการปรับพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วเท่านั้น ผู้ที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดคือผู้ผลิตถุงพลาสติกหิ้ว ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนธุรกิจให้เหมาะสม เช่น การปรับตัวไปผลิตพลาสติกชีวภาพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนอกจากนโยบายภาษีในการลดการใช้ถุงพลาสติกแล้วควรมีมาตรการลดการใช้พลาสติกประเภทอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การงดการให้ถุงพลาสติกในหน่วยงานราชการ อาทิ โรงพยาบาลของรัฐ และร้านธงฟ้า เป็นต้น การลดการใช้หลอดพลาสติกหรือการณรงค์ให้นำขวดน้ำติดตัวแทนการเติมน้ำจากขวดพลาสติก เป็นต้น

3. ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารทรัพยากรชายฝั่งมากยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัด (มาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 14) โดยเพื่อให้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงกำหนดให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ และมีผู้แทนภาคประชาชนหรือชุมชนชายฝั่งในจังหวัดนั้น ๆ ร่วมด้วย เนื่องจากชุมชนมักเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับทรัพยากรในท้องถิ่นของตนมากที่สุด เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ ทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาฐานทรัพยากรเอาไว้ รัฐควรมีหน้าที่ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถสร้างองค์กรขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน อย่างเป็นธรรม คนในชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างทั่วถึง โดยรัฐสามารถช่วยเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดูแลทรัพยากรในชุมชนไปยังชุมชนที่ยังไม่สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง โดยรัฐสามารถเข้าไปแทรกแซงได้ในกรณีที่ชุมชนไม่สามารถจัดการเองได้ เช่น ขาดผู้นำชุมชนที่เหมาะสม หรือมีอิทธิพลของกลุ่มนายทุนเข้ามาแสวงหาประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรมในพื้นที่ เป็นต้น

4. การเปลี่ยนแปลงด้านงบประมาณ

เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายเพื่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่และนับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในแต่ละโครงการจึงต้องอาศัยเงินอุดหนุนจากรัฐบาลด้วยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกระบวนการของงบประมาณเพื่อทำโครงการมีความยุ่งยาก และอาจมีการเบิกจ่ายล่าช้าไม่ทันต่อการแก้ปัญหา ดังนั้นเพื่อให้จังหวัด/ท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเงินงบประมาณที่เพียงพอ จำเป็นต้องพิจารณาถึงแหล่งรายได้ของท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมกับภาระหน้าที่ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ควรมีอำนาจการจัดเก็บภาษีด้านสิ่งแวดล้อมและภาษีท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น ซึ่งถือเป็นการกระจายอำนาจทางการคลังพร้อม ๆ ไปด้วยอำนาจทางการปกครองเช่นกัน หน่วยงานปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอิสระในการตัดสินใจงานนโยบายและบริหารการคลังท้องถิ่นในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์มีความจำเป็นที่ท้องถิ่นจะต้องมี “รายได้” เพื่อนำมาใช้จ่าย ซึ่งจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพขององค์กร ดังนั้น ภาครัฐส่วนกลางจำเป็นต้องเสริมสร้างพัฒนาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอิสระในการจัดการรายได้ตามความเหมาะสมด้วยดังนั้นหากมีการดำเนินการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมตามที่เสนอไปข้างต้น ควรพิจารณาจัดสรรรายได้จากภาษีดังกล่าวคืนสู่ท้องถิ่นในระดับที่เหมาะสม โดยอาจจะอนุญาตให้ท้องถิ่นเป็น หน่วยงานหลักในการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม และให้หน่วยงานท้องถิ่นมีอำนาจหักเงินภาษีไว้ได้จำนวนหนึ่งก่อนนำเงินส่งเข้าสู่ส่วนกลาง หรือ ควรเก็บไว้ทั้งหมดในบางกรณี/บางรายการ (เช่น ภาษีมลพิษทางน้ำทะเล และภาษีท่องเที่ยว) เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้และบทบาทมากขึ้นในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

5. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาคการท่องเที่ยวเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญอันดับหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากเป็นก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องมากมาย มีการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่นำมาสู่ความเสื่อมโทรมต้องมีการปรับตัวของภาคการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน โดยสามารถนำเอาแนวทางปฏิบัติเรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Global Sustainable Tourism Criteria) ของ The Global Sustainable Tourism Council มาปรับใช้ โดยกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา และ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ร่วมกันพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในรูปแบบของการอนุรักษ์ร่วมกับการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่จะสามารถเสริมรายได้ให้กับชุมชนได้โดยชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันจัดทำเป็นโฮมสเตย์ เมื่อเกิดการพึ่งพาทรัพยากรทางทะเลเพื่อการท่องเที่ยวแล้ว ชุมชนก็จะเกิดความหวงแหน ดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถทำธุรกิจท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการปรับตัวของชาวประมงทะเลไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน คือการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล การจะขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน สังคม ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต การบริโภค ที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืน มีความรับผิดชอบต่อสังคม จากที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าประเทศไทยของเรามีการใช้ทรัพยากรทางท้องทะเลเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ในปริมาณมากทั้งการประมง การเดินเรือ การขนส่งรวมถึงด้านพลังงานจากพวกก๊าซ แก๊สและเชื้อเพลิง และจำนวนรายได้ที่ได้มาจากผลประโยชน์ทางทะเลยังคงตกอยู่ในมือของประชาชนชาวไทยเพียงส่วนน้อย อีกทั้งการใช้ทรัพยากรเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน การดูแลรักษาหรือไม่คำนึงถึงการทำอะไรให้ทรัพยากรทางทะเลยังคงอุดมสมบูรณ์ สามารถใช้ประโยชน์ได้จนถึงประชาชนรุ่นถัดไป ความท้าทายที่สำคัญที่สุดของเศรษฐกิจสีน้ำเงินคือ “ความยั่งยืน” เพราะยิ่งเศรษฐกิจสีน้ำเงินมีมูลค่าสูงเท่าไร แรงกดดันต่อการใช้ทรัพยากรยิ่งมากตามไปด้วย จึงมีแนวทางการปรับตัวของชาวประมงทะเลไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ดังนี้

1. ส่งเสริมการทำประมง โดยการควบคุมดูแลและพัฒนาการประมงขนาดเล็กเพื่อให้มีศักยภาพและสามารถทดแทนการประมง ขนาดใหญ่ได้บางส่วน จะทำให้ผู้ประกอบการภายในประเทศมั่นใจได้ว่าผลผลิตที่จับได้จากการประมงขนาดเล็กจะถูกบริโภคโดยมนุษย์ ไม่ได้ถูกนำไปทำเป็นอาหารสัตว์ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณชายฝั่ง และดูปะการัง เป็นต้น ชาวประมงมีการปฏิบัติตามกฎหมายการประมงอย่างเคร่งครัด มีการใช้เครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และมีจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนในอนาคตจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการทำประมงแบบยั่งยืนและบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

2. การสนับสนุนของประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากร โดยการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากร การดูแลทรัพยากร และรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ของตนเอง การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการปัญหามลพิษ ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่งอย่างเคร่งครัดยังเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถให้ชุมชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือเพื่อบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจสีน้ำเงินได้ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด การใช้เครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และการสร้างจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนในอนาคตจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการทำประมงแบบยั่งยืนและบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจสีน้ำเงินต่อไป

3. การส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งให้แก่ทุกภาคส่วนการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องทะเล มีการส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่ทุกภาคส่วนรวมไปถึงการพัฒนาบุคคลให้มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเลต่อไป

4. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อดูแลและรักษาผลประโยชน์ทางทะเลและชายฝั่ง การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อดำเนินกิจกรรมการดูแลและรักษาผลประโยชน์ทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งพัฒนากฎเกณฑ์ต่าง ๆ จะต้องมีการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน มีความทันสมัยและสอดคล้องต่อพันธกรณีระหว่างประเทศ อีกทั้งเสริมสร้างศักยภาพการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย

5. การส่งเสริมภาคประชาชนให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงการนำหลักการความยั่งยืนมาประยุกต์ใช้กับอาชีพหรือธุรกิจที่ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางท้องทะเล การสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนในการนำทรัพยากรมาใช้ การดูแลรักษาและการทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นคงอยู่ ไม่เกิดความเสียหายหรือถูกทำลายจนสิ้นไป การดูแลรักษาให้ระบบนิเวศมีความสมบูรณ์ สามารถสร้างทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถนำมาใช้ได้สืบไป รวมถึงการผลักดันให้ภาคประชาสังคมมีความตื่นตัวในการค้นหาวิธีการรักษาสภาพแวดล้อมทางท้องทะเลและแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กับผลประโยชน์ทางท้องทะเลไปสู่คนรุ่นถัดไปได้

6. สร้างการมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจสีน้ำเงิน โดยการเน้นชาวประมงให้มีส่วนร่วมในด้าน

6.1 การลดมลพิษทางทะเล (Reduce Marine Pollution) เช่น การกำจัดของเสียที่เกิดจากเรือ ปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียบนเรือเส้นทางเดินเรือออกห่างจากแนวปะการัง เป็นต้น

6.2 อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ (Ecosystem Conservation)

6.3 ส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)

6.4 ไม่ทำประมงผิดกฎหมาย (Stop IUU fishing)

6.5 ใช้ทรัพยากรอย่างพอใช้ (Sufficiency utilization of resources)

ข้อเสนอแนะ

จากที่ผ่านมามองเห็นได้ว่าประเทศไทยของเรามีการใช้ทรัพยากรทางท้องทะเลเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ในปริมาณมากทั้งการประมง การเดินเรือ การขนส่งรวมถึงด้านพลังงานจำพวกก๊าซ แก๊สและเชื้อเพลิง และจำนวนรายได้ที่ได้มาจากผลประโยชน์ทางทะเลยังคงตกอยู่ในมือของประชาชนชาวไทยเพียงส่วนน้อย อีกทั้งการใช้ทรัพยากรเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน การดูแลรักษาหรือไม่คำนึงถึงการทำอะไรให้ทรัพยากรทางทะเลยังคงอุดมสมบูรณ์ สามารถใช้ได้ประโยชน์ได้จนถึงประชาชนรุ่นถัดไป แต่กลับเป็นใช้ทรัพยากรทางท้องทะเลที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเสียมากกว่า อาทิเช่น การรั่วไหลของน้ำมัน การบุกรุกพื้นที่ทางท้องทะเลเพื่อทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว การละเลยของนักท่องเที่ยวที่ฝ่าฝืนข้อบังคับที่กำหนดไว้และการฝ่าฝืนการประกอบอาชีพทำการประมง เป็นต้น จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่างส่งผลกระทบต่อมูลค่าของทรัพยากรทางท้องทะเลที่มีอยู่นั้นลดลง ทุกภาคส่วนจึงควรเล็งเห็นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรทางท้องทะเล การสร้างอาชีพที่ถูกต้อง การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากท้องทะเลอย่างคุ้มค่าและมีมูลค่าแก่ประเทศชาติ ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายวิธี อาทิเช่น

1. การกำหนดมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสมและสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน โดยต้องมีการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางและจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ทางทะเลที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ โดยจัดทำโครงการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

2. การให้ความสำคัญในการจัดทำแผนในการส่งเสริม พัฒนา สนับสนุน ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ทางท้องทะเลของประเทศอย่างจริงจังและเข้มงวด รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการประสานงานที่ชัดเจนและมีการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. การจัดตั้งหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในการรักษาผลประโยชน์ทางทะเล ทั้งด้านความมั่นคง ด้านนิเวศวิทยา ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจ โดยมีการบูรณาการองค์ความรู้เข้าด้วยกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มศักยภาพให้แก่ประเทศชาติ รวมถึงการผลักดันให้เกิดการจัดตั้งหน่วยงานที่เป็นรูปธรรม

4. การส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางทะเล เพื่อเป็นการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและมีทักษะเฉพาะด้าน เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรทางทะเลที่ประเทศไทยมีอยู่

5. การบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินเข้ากับการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมต่าง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทางท้องทะเลและรักษาผลประโยชน์ทางท้องทะเลทั้งทางตรงและทางอ้อมของประเทศให้ยั่งยืนและมั่นคง

6. การส่งเสริมภาคประชาชนให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงการนำหลักการความยั่งยืนมาประยุกต์ใช้กับอาชีพหรือธุรกิจที่ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางท้องทะเล การสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนในการนำทรัพยากรมาใช้ การดูแลรักษาและการทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นคงอยู่ ไม่เกิดความเสียหายหรือถูกทำลายจนสิ้นไป การดูแลรักษาให้ระบบนิเวศน์มีความสมบูรณ์ สามารถสร้างทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถนำมาใช้ได้สืบไป รวมถึงการผลักดันให้ภาคประชาสังคมมีความตื่นตัวในการค้นหาวิธีการรักษาสภาพแวดล้อมทางท้องทะเลและแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กับผลประโยชน์ทางท้องทะเลไปสู่คนรุ่นถัดไปได้

บทสรุป

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล การจะขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน สังคม ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต การบริโภค ที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืน มีความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ Sustainable Development Goals: SDG 14 Life below water เป้าหมายที่ 14: อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อันมีกรอบแนวทางในการดำเนินการให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นรูปธรรมมากขึ้น จากที่ผ่านมามองเห็นได้ว่า

ประเทศไทยของเรามีการใช้ทรัพยากรทางท้องทะเลเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ในปริมาณมากทั้งการประมง การเดินเรือ การขนส่งรวมถึงด้านพลังงานจำพวกก๊าซ แก๊สและเชื้อเพลิง และจำนวนรายได้ที่ได้มาจาก ผลประโยชน์ทางทะเลยังคงตกอยู่ในมือของประชาชนชาวไทยเพียงส่วนน้อย อีกทั้งการใช้ทรัพยากรเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน การดูแลรักษาหรือไม่คำนึงถึงการทำอย่างไรให้ทรัพยากรทางทะเลยังคงอุดมสมบูรณ์ สามารถใช้ได้ประโยชน์ได้จนถึงประชาชนรุ่นถัดไป ความท้าทายที่สำคัญที่สุดของเศรษฐกิจสีน้ำเงินคือ “ความยั่งยืน” เพราะยิ่งเศรษฐกิจสีน้ำเงินมีมูลค่าสูงเท่าไร แรงกดดันต่อการใช้ทรัพยากรยิ่งมากตามไปด้วย จึงมีแนวทางการปรับตัวของชาวประมงทะเลไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ดังนี้

1. ส่งเสริมการทำประมง โดยการควบคุมดูแลและพัฒนาการประมงขนาดเล็กเพื่อให้มีศักยภาพและสามารถทดแทนการประมง ขนาดใหญ่ได้บางส่วน จะทำให้ผู้ประกอบการในประเทศมั่นใจได้ว่าผลผลิตที่จับได้จากการประมงขนาดเล็กจะถูกบริโภคโดยมนุษย์ ไม่ได้ถูกนำไปทำเป็นอาหารสัตว์ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณชายฝั่ง และดูปะการัง เป็นต้น ชาวประมงมีการปฏิบัติตามกฎหมายการประมงอย่างเคร่งครัด มีการใช้เครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และมีจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนในอนาคตจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการทำประมงแบบยั่งยืนและบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

2. การสนับสนุนของประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากร โดยการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากร การดูแลทรัพยากร และรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ของตนเอง การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการปัญหามลพิษ ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่งอย่างเคร่งครัดยังเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถให้ชุมชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือเพื่อบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจสีน้ำเงินได้ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด การใช้เครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และการสร้างจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนในอนาคตจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการทำประมงแบบยั่งยืนและบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจสีน้ำเงินต่อไป

3. การส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งให้แก่ทุกภาคส่วนการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องทะเล มีการส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่ทุกภาคส่วนรวมไปถึงการพัฒนาบุคคลให้มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเลต่อไป

4. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อดูแลและรักษาผลประโยชน์ทางทะเลและชายฝั่ง การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อดำเนินกิจกรรมการดูแลและรักษาผลประโยชน์ทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งพัฒนากฎเกณฑ์ต่าง ๆ จะต้องมีการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน มีความทันสมัยและสอดคล้องต่อพันธกรณีระหว่างประเทศ อีกทั้งเสริมสร้างศักยภาพการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย

5. การส่งเสริมภาคประชาชนให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงการนำหลักการความยั่งยืนมาประยุกต์ใช้กับอาชีพหรือธุรกิจที่ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางท้องทะเล การสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนในการนำทรัพยากรมาใช้ การดูแลรักษาและการทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นคงอยู่ ไม่เกิดความเสียหายหรือถูกทำลายจนสิ้นไป การดูแลรักษาให้ระบบนิเวศมีความสมบูรณ์ สามารถสร้างทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถนำมาใช้ได้สืบไป รวมถึงการผลักดันให้ภาคประชาสังคมมีความตื่นตัวในการค้นหาวิธีการรักษาสภาพแวดล้อมทางท้องทะเลและแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กับผลประโยชน์ทางท้องทะเลไปสู่คนรุ่นถัดไปได้

6. สร้างการมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจสีน้ำเงิน โดยการเน้นชาวประมงให้มีส่วนร่วมในด้าน

6.1 การลดมลพิษทางทะเล (Reduce Marine Pollution) เช่น การกำจัดของเสียที่เกิดจากเรือ ปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียบนเรือ เส้นทางเดินเรือออกห่างจากแนวปะการัง เป็นต้น

6.2 อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ (Ecosystem Conservation)

6.3 ส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)

6.4 ไม่ทำประมงผิดกฎหมาย (Stop IUU fishing)\

6.5 ใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Sufficiency utilization of resources)

เอกสารอ้างอิง

- [1] สารัตน์ เกื้ออนสุวรรณ และณัฐพัชร อัครกิตติทัศน์. (2559X). ผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลกับความมั่นคงของประเทศ. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 7 (2), หน้า 30 - 39.
- [2] สุเทพ สิงห์ฆาพะ. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในมุมมองของผู้ประกอบการท่องเที่ยวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลกมลา อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 3 (2), หน้า 127 - 136.
- [3] อัสนีย์ มั่นประสิทธิ์ และอิสระ ชาญราชกิจ. (2563). ชุดเอกสารเผยแพร่เครื่องมือประมงสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัย การประมงของประเทศไทยจากอดีตจนถึงห้วงเวลาการออกพระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ : ฝ่ายฝึกอบรม ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- [4] กรมการประมง. (2493). เครื่องมือประมงประเภทน้ำเค็มฝั่งมหาสมุทรอินเดีย. กรมการประมง.
- [5] กรมการประมง. (2494). ภาพเครื่องมือประมงประเภทน้ำเค็มฝั่งมหาสมุทรอินเดีย. กรมการประมง.
- [6] กรมประมง. (2496). เครื่องมือจับสัตว์น้ำประเภทน้ำเค็มในอ่าวไทย. กรมการประมง.
- [7] สันต์ บัณจุกุล. (2511). การประมงอวนลากในประเทศไทย. กรมประมง กระทรวงเกษตร.
- [8] กรมการประมง. (2512). เครื่องมือทำการประมงประเภทน้ำเค็มของประเทศไทย. กรมประมง.
- [9] กรมการประมง. (2512). ภาพเครื่องมือทำการประมงประเภทน้ำเค็มของประเทศไทย. กรมประมง.
- [10] กรมประมง. (2540). คำนิยามและการจำแนกเครื่องมือทำการประมงของไทย. กรมประมง.
- [11] กรมประมง. (2551). แผนแม่บทการจัดการประมงทะเลไทย. กรมประมง.

- [12] กรมทรัพยากรชายฝั่งทางทะเล. (2560). *ทะเลอาณาเขต*. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2560, เข้าถึงได้จาก http://marinegiscenter.dmcg.go.th/km/maritimezone_doc3/#.WfLYDI-0.
- [13] ปุณทริกา เรืองฤทธิ์. (2560). รายงานการสัมมนาในระดับนานาชาติ *Blue Economy Forum 2017*. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2560, เข้าถึงได้จาก <https://thaipublica.org/2017/11/blue-economy-2-1/>.
- [14] ธนิต โสรัตน์. (2560). *เศรษฐกิจสีคราม: ผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [16] เติมศักดิ์ จารยะพันธุ์ และคณะ. (2550). *โครงการสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของประเทศไทยกับการใช้ทะเลอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- [17] คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล. (2560). *อาณาเขตทางทะเล*. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2561. เข้าถึงได้จาก <http://www.mkh.in.th.index.php/2010-03-22-18-01-39>.